

(1) בראשית פרק טו

- (יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
(יד) וְגַם אֶת אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן אֶנְכִי וְאַחֲרָי כִּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל:
(טו) וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשֵׁלוֹם תִּקְבָּר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה:
(טז) וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא שָׁלֵם עֹן הָאֲמֵרִי עַד הֵנָּה:

(2) רשב"ם על בראשית פרק טו פסוק טז

ודור רביעי ישובו הנה - המפרש דור רביעי של ישראל ישובו הנה לארץ ישראל טועה הוא. כי מאחר שנתן קצבה של ארבע מאות שנה, מה לנו אם דור רביעי או דור חמישי? והלא מכל מקום יתעכבו ארבע מאות שנה? אלא טעם נתן הקב"ה לדבריו. למה אני צריך לעכב ארבע מאות שנה? לפי שאחר דור רביעי של אמוריים ישובו ישראל הנה. שהדור מאה שנה כאשר נמצא במסכת עדיות, והרי ארבע מאות ארבעה דורות. שאעפ"י שיושבי הארץ חטאו ודינם להקיא הארץ את יושביה, צריך אני להמתין ארבעה דורות כדכתיב פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי, אולי יחזרו הבנים בתשובה כי לא שלם זמן פרעון שאני עתיד ליפרע אליו מן האמוריים החוטאים עד הנה ועד אחר דור רביעי של אמוריים כדכת' על שלשים וגו'. זהו פשוטו:

(3) אבן עזרא על בראשית פרק טו פסוק טז

ודור רביעי - רבי המפרשים השתבשו בפ"י דור. והנה אמרו הקדמונים עשרה דורות ונמצא לאלף דור. ובאיוב ארבעה דורות. והנכון בעיני כי פ"י דור כמו יושב. מדור באהלי רשע. ומדתו הקץ שידור אדם בחלדו ויש ארוך ויש קצר. ודור רביעי אחר היות זרעו גר והטעם על מצרים. וכן כתוב כי גר היית בארצו. וכן היה קהת גר ועמרם ומשה גם אהרן ובניהם שבו אל ארץ כנען:

(4) והזכיר האמורי בעבור תקפו. והנה משה הרג המלכים הגדולים והם מלכי האמורי. וחמשת מלכי האמורי נתחברו על יהושע.

(5) רש"י על בראשית פרק טו פסוק טז

ודור רביעי - לאחר שיגלו למצרים יהיו שם ג' דורות והרביעי ישובו לארץ הזאת לפי שבארץ כנען ה' מדבר עמו וכרת ברית זה כדכתיב לתת לך את הארץ הזאת לרשתה וכן ה' יעקב ירד למצרים צא וחשוב דורותיו יהודה ופרץ וחצרון וכלב בן חצרון מבאי הארץ היה:

(6) כי לא שלם עון האמורי - להיות משתלח מארצו עד אותו זמן שאין הקב"ה נפרע מאומה עד שתתמלא סאתה שנאמר (ישעיה כז) בסאסאה בשלחה תריבנה:

(7) רמב"ן על בראשית פרק טו פסוק טז

... לשון רש"י ואיננו נכון כלל והנכון בעיני, כי "דור רביעי" לאמורי המשלים עונו, כי מיום הגזירה האריך לו, כי הוא פוקד עון על שלשים ועל רבעים, כי אם ישובו לא יחרימם אבל יהיו למס עובד או יפנו להם:

(8) עון האמורי - הזכיר התקיף שבהם אשר כגבה ארזים גבהו, ולא יוכלו לו עד שתתמלא סאתו ועונותיו ילכדונו ועוד, כי הוא הנלכד להם אשר הורישו בתחלה:

(9) חזקוני על בראשית פרק טו פסוק טז

ודור רביעי - פרש"י צא וחשוב דורותיו יהודה פרץ חצרון וכלב בן חצרון מבאי הארץ היה ואין להקשות הרי חצרון מבאי מצרים היה וכלב בנו היה מבאי הארץ. דהכי אמר קרא ודור רביעי לכל הקודם לירידת מצרים והיינו יהודה, דור רביעי לו ישובו הנה, ולא ישהו בגלות עד דור חמישי. ואין למנות דור רביעי מיעקב שהרי כשירד למצרים קרבו ימיו למות.

(10) מזרחי על בראשית פרק טו פסוק טז

לאחר שיגלו למצרים. ויהיה "ודור רביעי" דבק עם "ועבדום וענו אותם" שפירושו, במצרים. דאי אפשר לומר "רביעי" מעת הגזרה, שאם כן יהיו שש דורות, יצחק ויעקב ויהודה ופרץ וחצרון וכלב בן חצרון. שבארץ כנען היה מדבר עמו. ולכן היה "הנה" מורה על ארץ כנען. יהודה פרץ חצרון וכלב. אבל יעקב אבינו, אף על פי שהיה מיורדי מצרים, אינו נכנס בחשבון, מפני שכבר היה זקן מרוב למיתתו. אי נמי, מפני ש"ועבדום וענו אותם" ש"דור רביעי" דבק עמו, לא התחיל אלא לאחר מיתתו, כמו שדרשו רבותינו ז"ל מ"למה פרשה זו סתומה". ופירוש "לאחר שיגלו למצרים" לאחר שישתעבדו:

11 ספר גור אריה על בראשית פרק טו פסוק טז

וכן היה יעקב ירד למצרים וכו'. פירוש הא דכתיב "ודור רביעי ישובו הנה" - דור רביעי מן יעקב, ולא נמנה יעקב, שכאן שכתוב "דור רביעי" פירושו על הבנים של הגולה לשם. אף על גב דגבי מצרי ואדומי נמנה הגר הראשון עמהם, שאני התם דרבי קרא מ"להם" (דברים כג, ט) יתירה, כדאיתא ביבמות (עח.), אבל כאן דכתיב "דור רביעי" לא נמנה יעקב - שהוא הראשון - עמהם. והרא"ם פירש משום דיעקב זקן ולא נמנה עמהם. ואין בזה ממש, כי לכך נקט רש"י 'צא וחשוב דורותיו וכו' לומר כי יש למנות הדורות מיעקב ואילך:

12 דברים פרק כג

(ח) לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו:
(ט) פנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה':

13 ספר משכיל לדוד על בראשית פרק טו פסוק טז

כי לא שלם וכו' עד שתמלא סאתה וכו'. והא דנקט אמורי טפי מכלהו ז' אומות לפי שהאמורי נתמלא סאתם תחלה לכלם שהרי כבשו משה והשאר לא נכבשו עד אחר זמן בימי יהושע וה"ק אפילו האמורי שגלוי לפני שתמלא סאתו תחלה אף הוא לא שלם עונו עד הנה וכ"ש אידך:

14 משך חכמה על בראשית פרק טו פסוק טז

ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם וכו' - לפי מה שנכתאר (רמב"ם ה' תשובה פ"ה) שידיעת השי"ת הבלתי נפרדת מעצמותו לא תכריח על הבחירה א"כ איך אמר לנביא שידיעתו נפרדת ונוספת ואיך הוא יודע כי האמורי יחטא עד שיהא ראוי לגרשו מן הארץ?

15 ולכן מוכרח דהכוונה הוא כן, שממ"נ אם יחזור האמורי למוטב ויעשה הישר בעיני ד' הלא ישמע לקול דברי הנביא אשר ידבר אליו בשם ד' לאמר תנה הארץ הזאת לבני אברהם, ואם לא ישמע להכריחו בחזקה ולגרש אותו בחרב נוקמת בל יאות עד כי ישתרש בעונו ויוגבר חטאו ואז יהא ראוי לגרשו בחרב, ובפרט כי זה הנבואה שהארץ היא של בני שם כבר נודע לכל בני נח מנה אביהם אשר היה נביא לד' שאמר ברוך ד' אלקי שם וכמו שפירש"י שם (ט, כו) והבן.

16 בראשית פרק ט

(כו) ויאמר ברוך ה' א-ל-הי שם ויהי כנען עבד למו:

17 רש"י על בראשית פרק ט פסוק כו

ברוך ה' אלהי שם - שעתיד לשמור הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען: